

PEDRO CALDERÓN DE LA BARCA

KVAS BALTASARŮV¹

OBSAH

OSOBY

Scena I.

Scena II.

Scena III.

Scena IV.

Scena V.

Scena VI.

Scena VII.

Scena VIII.

Scena IX.

Scena X.

Scena XI.

Scena XII.

Scena XIII.

Scena XIV.

Scena. XV.

---

¹ Převzato z: CALDERÓN DE LA BARCA, Pedro, *Kvas Baltasarův* (La cena de Baltasar), přel. Jaroslav Vrchlický, Praha 1900 (redakčně upraveno).

Scena XVI.

Scena XVII.

Scena XVIII.

Scena XIX.

Scena XX.

Poznámky

MILÉMU PŘÍTELI

PANU P. JANU BLOKŠOVI,

VYKLADATELI „BOŽSKÉ KOMEDIE“

NA PAMÁTKU SPOLEČNÝCH SNAH A PRÁCE PŘIPSAÑO.

J. V.

OSOBY

KRÁL BALTASAR.

MODLOSLUŽBA.

MARNIVOST.

DANIEL.

MYŠLENKA.

SMRT.

SOCHA NA KONCI.

HUDEBNÍCI.

Scena: Nádherná zahrada v paláci Baltasarově s jídelnou a zdí v pozadí.

Scena I.

Vystoupí Myšlenka oblečena jako šašek v pestrém hávu. Daniel za ní, chtěje ji zadržeti.

DANIEL: Zdrž se!

MYŠLENKA: Nač se pozdržovat?

DANIEL: Postůj!

MYŠLENKA: Nevím, k čemu státi?

DANIEL: Slyš mne!

MYŠLENKA: K čemu naslouchati?

DANIEL: Považ!

MYŠLENKA: Nechci považovat.

DANIEL: Kdo smí na otázky skromné

nedat přímou odpověď?

MYŠLENKA: Nestydatou býti, hled',
právo vyhrazeno pro mne.

DANIEL: A kdo jsi?

MYŠLENKA: To nevíš sám?

Uražena mohu býti,
nedí háv to, který svítí
v barev hře, háv, který mám?

Chameleón, těžko říci,

kterou barvou hraje on,

která základní je ton;

poslyš moji definici:

Vlastností mých dlouhý řad,

nesmrtelností já dýši,

já jsem světlo, které liší

tady lidi od zvířat.

Zkušebním jsem kamenem,

pokud trvá lidské štěstí,

změn mých víc než luny jesti,

nad zář slunce lehčí jsem.

Pevné místo pro mne není,
kde se narodit, kde mřít,
dál jdu vždy a neznám klid,
cíle neznám, zastavení.

Dobrý osud jako zlý
vždy mne po svém boku vidí,
živa jsem ve každém z lidí,
muž i žena se mnou dlí.

Starostí jsem v duši krále
o blaho, stav jeho říše,
v milci jeho skryta tiše
bdělost jsem ku službě stálé.

V bohatci jsem spravedlnost,
viny hlod jsem zločincovi,
v snaživci pud k ctnosti nový,
v chytrém lest a zlomyslnost.

Spanilost jsem v těle paní,
u milence líbezností,
u vojína udatností,
u hráče jsem vyhrávání.

Bohatství jsem lakomému,
chudému jsem zmírání,
veselému jásání,

truchlivost jsem truchlivému.
Koncem konců tak mne vem,
násilnickou, stále štvanou,
nic a všechno, jednou ranou.
Myšlenka já lidská jsem!
Sám rci, zda tak různolící
popis můž mne vystihnouti?
bez myšlénky kdo můž' plouti
žitím, „žiju!“ zda můž' říci?
V to se vždy mé jádro halí,
myšlenka dnes, tak mne vem,
Baltasara krále jsem,
toho, jemuž svět je malý.
V blázna šat se zahaluji
sama, kdekoliv se mihnu,
veřejnost a svět když stihnu,
chytrosti se podřizují.
Nebo blázna nenajdete,
byť by byl i sebe větší,
že by mluvil, konal s péčí,
čím se v myšlenkách svých hněte.
Ač jich málo uzavřeno
v blázincích je, přec to vím,

v nitro jak nahlédneš jim;
blázniti všem přisouzeno,
nebo všech to lidí věno.
Proto, když já blázen jsem,
Nechtěla jsem s tebou státi,
hovořit, ti naslouchati,
neslušno to navzájem,
spolu jít a spolu býti,
z toho vzpor by vznik' a žel,
nebo ty jsi Daniel –
„Boha soud“ v tom slyším zníti.
Proto v špatném sousedství
bychom utkali se v hádce,
když jsme, řeknu ti to krátce,
rozum ty, já šílenství.

DANIEL: Můžem spolu hovořit
ve souhlase aspoň chvíli,
k moudrosti se tvůj duch schýlí
nemusím já bláznem být.
Ač se zřídka spojí v shodu
moudrost a pak šílení,
struny v jednom zaznění

splynou tknuty v jednom bodu.

MYŠLENKA: Odpovím ti v krátké době,

neb to přirozeno jest,

proroka čím zazní zvěst,

myšlenka vše poví tobě!

DANIEL: Rci, proč veselíš se dnes,

co chceš dnešním slavit kvasem?

MYŠLENKA: Svatba dojíhá mne žasem,

Babylon tu slaví ples,

sňatek bude slaven skvělý.

DANIEL: Jaký sňatek, mluv jen dál!

MYŠLENKA: Baltasar, náš velký král,

ve všem Nabukův syn celý

zasnoubit se hodlá zrovna.

DANIEL: A kdo je ta šťastná z žen?

MYŠLENKA: Z kolébky, zkad vstává den,

Orientu císařovna

jeho jediná je tužba.

DANIEL: Pohanka?

MYŠLENKA: Tvá dí to zvěst,

nejen pohankou že jest,

sama jesti Modloslužba.

DANIEL: Což pak zasnouben již není

s lidskou dávno Marnivostí,

s trůnem svým a důstojností?

MYŠLENKA: Ano, máť on dovolení

ženy dvě ba i tři míti,

s Modloslužbou Marnivost

jsou-li výtany mu host,

velkým pohanem smí býti.

Z písma jak lze pochopiti,

soude boží, Danieli,

což jest jedno –

DANIEL: Jaké žely!

MYŠLENKA: Máš snad s ním se zasnoubiti,

tím že kvílíš v žalu mdlobě?

(stranou) (Neměla jsem říct to jemu.)

DANIEL: Běda lidu nešťastnému,

běda, bídná říši, tobě!

MYŠLENKA: Mám-li celou pravdu říci,

proč váš žal a nářek lkavý,

proto že on sňatek slaví

a vás nechá sténající

v zajetí; váš bol by minul,

s vaší synagogou kdyby

vyměnil on sňatku sliby,

krok váš domů by se šinul –

Avšak hudbu slyším znít!

(Je slyšet hoboje.)

Jiný zřetel měj tu místa,

Babel celý co se chystá

královnu svou pozdravit.

Odstupme již, v této době

čím váš hlahol můž' být jemu?

DANIEL: Běda lidu nešťastnému,

běda, bídná říši, tobě!

(Odstoupí.)

Scena II.

Daniel a Myšlenka v pozadí. Hoboje zní. Vejde Baltasar a Marnivost z jedné, Modloslužba v nádherné říze s druhé strany. Jich družina.

BALTASAR: Nuž korunuj své skráně

vším jasem, který šlehá v jitra bráně,

když plápol jeho celý

můž' postačiti pro tvůj vínek skvělý.

Ty ctěná Modloslužbo,

v mé říši paní, duše mojí tužbo!

Kéž přijdeš v blahé chvíli

v můj Bábel velký, kde se k tobě chýlí

v své celé velebnosti

můj trůn, jenž hoden také spanilosti!

U nohou tvojích leží
sta soch a tam se věží,
kde sta obětnic dýchá,
jak zdají sobě jich tvá ústa tichá,
sta model tam ze zlata,
ze stříbra, bronzu, hlíny, paní svatá!

MODLOSLUŽBA: Ty Baltasare skvoucí,
ty Babylonu králi všemohoucí,
kterého svaté jméno
jsouc času, zapomění uloupeno
jak poklad v hebrejštině
se tlumočí, jenž vždy skryt bude v stíně,
já Modloslužba šťastná
a paní dne, kam říš dosáhne jasná,
královna Orientu,
jenž nejvíc slunce vždy se koří kmentu,
jenž ctitel jeho pravý
je nejvíc obdivuje, nejvíc slaví,
dnes přicházím v říš tvoji
tím právem, jež mne k oltářům tvým pojí,
neb od té doby, svět co v propast vnořen
byl velké potopy, co povstal znova stvořen,

tvá první říše byla,
jež politicky přísně zasvětila
zákony davši k službě,
ku poctě králů, k lidské Modloslužbě
a potom božské taky
v oltářů ohních jdoucích nad oblaky.
Zde Nimrod vítězí
byl ctěn a velký Moloch na hranici,
neb tuto poctu zasloužili oba,
Nimrod co král a Moloch bohů zdo.
Z nich původ mají, v roji
ty modly, jež se k sňatku zde dnes pojí,
k obětem různých slohů,
zde třicet tisíc barbarských se bohů,
jež ctím, účastnit chvátá,
ty z hlíny, kovu, stříbra a ty zlata.

MYŠLENKA (stranou k Danielovi):

Zde třicet tisíc bohů musí býti,
by člověk od nich modlitbou ždál žhavou,
to dosíci, co letí jemu hlavou;
oč menší jsi v moudrosti,
ty na jednom máš dosti,

a to mne děsí, rmoutí,
bůh jeden jak můž' tolik vystihnouti,
co chce se na něm.

DANIEL: Málo je to jemu,
on vesmír drží v dlani, vládne všemu.

BALTASAR: Zde luzná Marnivost mou chotí byla,
tož třeba, abys dřív s ní promluvila,
jste dvojčata a spojití vás obě
má ctižádost sní v kráse vaší, zdobě!

(Stane mezi nimi a obě pozoruje.)

MODLOSL.: Pojď v moji náruč, lepá Marnivosti!

MARNIVOST: To sladké pouto trvejž do věčnosti!

MODLOSL.: Tvá krása mohla závistí mne chytit,
kdyby se závist mohla v božství vznítit.

BALTASAR (Stranou):

Den zatím druhý, s vroucí srdce tužbou,

já mezi Marnivostí, Modloslužbou
se chvěju, která luznější je v kráse,
teď ta, teď ona líbeznější zdá se;
když v zrcadle se vlastním pozoruji,
se králem zvu, za boha považuji.

MODLOSL.: Proč jsi tak se zadumal?

MARNIVOST: Jaký spor tvou mysl jal?

BALTASAR: Tvá krása, Modloslužbo, tak mne jímá,
v tvém hlase, Marnivosti, kouzlo dřímá,
(k oběma):
že chmury své se zbavím jen tvým jasmem,
a smutku svého pouze tvojí hlasem.

Vy obě máte vzpláti,
a láskou, pýchou po mém boku státi.
Měj, Modloslužbo, podíl v slávě mojí,
co Marnivost se k vavříňům mým pojí.

Řeka Nabukadnezara,
jehož síle, velikosti,
kořily se moc i osud,
chaldejského toho blesku,

který sletěl s vrstvy svoji,
tak že Jerusalém pláče
ohněm žhoucí svoji hanbu,
toho, jenž sved' do zajetí
posvátnou krev Israele,
v Babelu jež podnes trvá,
toho, který ukrad' z chrámu
svaté vázy, skvostů množství,
které padly v svatou kořist
jasné moji velebnosti,
toho, v posled jenž na polích
smaragd trav jak zvíře spásal,
člověk půl a polo šelma,
netvor v srsti, netvor peřím
syn jsem, bohyně vy krásné;
ježto mám jej nahraditi
v panování jako v slávě,
v pověsti a v zuřivosti,
údělem od velkých bohů
povaha mi tato dána,
tak že věřím, že v mém nitru
žije neb se opakuje
jeho duch, že já jsem zdědil

duši jeho, neb v mém těle
ona žije, jak dvě duše
tam by dosti místa měly.
Ne že pán jsem svrchovaný
břehů, které Tigris smáčí,
Eufrates které koupá
a jež slunce osvěcuje,
tolik jich, že časně z rána
musí vstáti z lože svého,
aby, než den dojde k noci,
mohlo shlédnout jen mou říši,
všecko to mé ctižádosti
nestačí, ji neukojí;
jediné mne pouze hněte,
buď to šílenství či pravda,
aby tyto lesní srázy
moci mé se pokořily,
nebo Senarské jsou tyto
nehostinné, strmé stráně,
ony mezi nebem, zemí
druhdy děsný zřely zápas:
smělí, drzí, bez rozvahy
lidé když tu proti bohům

vztýčili věž obrovitou,
zastínit že měla slunce.
Abys znala, Marnivosti,
jak je valná tvoje říše,
abys znala, Modloslužbo,
kdo se koří tobě – slyšte!
Užíval svět ve svém mládí
v jisté blažené své době
nádhery své celý souzvuk,
mír a klid stvoření svého
uvažuje sám při sobě,
z tekuté jak mohl spousty,
jíž zve chaos poesie,
a jíž nicotou zve písmo,
vznést se, aby viděl jasnou,
čistou, modrou nivu nebes,
když tu z boje zuřivého,
tvrdého a bez oddechu
jednota tmy, světla vstala,
jednota, jež obé víže,
pevným svazkem zem i vody.
Když tu stranou dělily se
věci, o sobě z nichž každá

mnoho platí, nic však v spolku,
uvažoval, jak zem, dříve
která pusta, prázdná byla,
v květinách se zřela státi,
nestálý vzduch jak pln ptáků,
již jím víří, krásné vlny
plny ryb jsou, jež je brázdí,
oheň s dvěma pochodněmi,
jedna slunce, druhá měsíc,
obé lampy dne i noci,
které střídavě se nítí;
člověka jak v posled našel
nejkrasšího ze všech tvorů,
kterého Bůh velkým divem
ku obrazu svému stvořil,
marnivý ten na svou lepost
nezná řád, jenž právem jeho,
– tak to dávné na tom světě,
marnivá že krása vždycky! –
Marnivý a krásný člověk
myslil, že je život věčný,
netušil, že za pokutu
jeho hříchů jednou přijde

potopa, která jej zničí;
v jistotě té hýřil člověk
v nepravostech k hanbě svojí,
otrok žravosti a pýchy,
závisti i lakotnosti,
hněvu, lenosti i smilstva.
Hněv to roznítilo v bozích,
jichž nic nezůstane tajno,
usnesli se, svět zas zničit
jako dílo vlastních rukou.
Jejich hněv svěřiti nechtěl
blesků potopě jich dílo,
chtěl je svěřit žáru vody,
neb jich svrchovaná mocnost
stejně zapálit můž' sněhem
jako zatopit vše ohněm.
Pokrylo se náhle nebe
černým neproniklým mračnem,
nebo samo ve svém hněvu
nechtíc soud svůj odvolati,
nechtělo zřít svého soudu
strašnou přísnost, proto v mraky
celé sebe zahalilo,

tvář svou tmy opjalo rámcem.

Nebo bůh, když trestat musí,

příležitost zmizet hledá,

nemůž-li dát odpuštění.

Zprvu byl to dešť jen rosný,

jaký s tváře zory suší

zlatým závojem svým slunce.

Potom tichý byl to deštík,

tomu roven, kterým země

v mladé vesně sebe kráší;

pak to byly dřevce vody

spojující hory s mračny,

na horách jich rukověť,

hroty v oblacích se kryly.

Pak to byly celé řeky,

rostl vztek, z řek byly proudy,

z proudu moře moří bylo.

Věčná moudrosti, znáš sama,

jaké tresty chystáš lidem!

Bez žízně pil povrch země

v močál, bahno proměněný,

nebo hostil spousty vody

v stržích, trhlinách a jícnech,

v rozvalinách, které vřely

jako otevřené hroby.

Jako v slepý žalář tmavý

zavřely vzduch, jenž chtěl východ

najít sobě, spoután zařval

v úderech, jež hřměly v nitru,

až se hory kolem třásly,

až se skály sesypaly.

Ba i ona uzda písku,

která sotva v mezích drží,

zuřivého oře moří,

pěnou ostříbřen jenž stále,

protrhla svá všecka pouta,

že se vzpjal a plným dechem

dal se v cval a neznal stání.

Ba i šelmy vyplašené z brlohů svých nehostinných

v říši vzduchu vyhoštěny

myslily již, že jsou ptáky,

ptáci plovouce pak proudy

skoro myslili jsou ryby,

ryby potom zalidnivše

sluje zvěře svým žitím

za dravce se pokládaly;

tak se zmátly všechny druhy,
že v té změně losů jejich,
v změně vod víc nepoznaly
v pochybnosti své a v zmatku
ryba, šelma, ni pták nebes,
šupina kde, kůže, peří.
Ve závratí svrchované
svět se celý škubal v křeči,
roztříštěný v samé kusy
cítil údy jak mu tají,
jako člověk, jenž se topí,
s vodou začne zápasiti,
kol ní svoje paže tiskne
vznesen zde jí, onde stržen:
tak svět ve svém umírání
v úzkostech svých pomoc hledal.
Tu se budova v proud řítí,
onde štít se vynořuje,
až svět v posled přemožený
mezi úzkostí a mukou
čtyřiceti lokty vody
pokrytý byl na všech stranách,
ohromné mrtvole jeho

malým hrobem bylo moře.

Čtyřicet zor takto slunce

vytrvalo ve svém hněvu,

ether, světlo v smutku dlely

při obrovském tomto pohřbu.

Na těch proudech loď jen první

jista vůči každé vlně

nad vodami vznášela se

volná kol na všechny strany,

ba tak blízko byla hvězdám,

k planetám tak sdružila se,

mnohá že jí byla světlem,

svítilnou též na stožáru.

V této lodi zbytky světa

Noemův duch bystrý chránil

všecky uloživ zde druhy,

až by opět hněvné moře

přivedeno k poslušnosti,

kterou bohu přísahalo,

vrátilo se. Ve vln změti

až by zem zas prokmitala

celá bledá, plna špíny,

s vlasem divě rozcuhaným,

plna jizev, plna vrásek,
světlem v tváři sotva tknuta,
ale nikde osušena,
pozvedajíc z třtin a bahna
obličej svůj znetvořený
ve hovorném zdravíc tichu
vděčně pestrý duhy oblouk
modrý, žlutý, rubínový.

Lidstva potom druhý Adam
zalidnil svět novým lidstvem,
davem zvířat, davem tvorů;
Kanaanů syn pak Nimrod,
dědic jeho staré kletby,
– rod to právem hříšný, kletý –
Chaldejské vše zabral země
zalidniv je svým domem,
svými syny, rodem obrů
nestvůrných, že každý zdál se
živou horou kostí, tuku.
Jak ti zřeli, že svět archou
zachráněn byl, myslili si
větší, obrovitou stavbou,
dílem větším, olbřímějším

vztýčiti hráz proti hněvu
nebes, jejíž valná síla
potopě by mohla nové
čeliti a všecky spasit.
Ohromná tak věž se týčí,
hory na horu se staví,
tak že široká již země
cítíc velkou tíhu stavby
žalně pod tou spoustou úpí,
hrozně pod tou tíhou skřípá.
Roste stavba, k nebi roste,
as ní úžas nad ní roste
dvakrát děláje ji větší,
až víc lidí k stavbě není,
ohromná věž až se týčí
rovna sloupu ionickému,
dorickému sloupu rovna
překážkou je větrům v letu,
překážkou je něze lunny.
Vyvýšeným příkrým čelem
tkne se modré klenby nebes,
tíhou svého těla vzduchu
řád a pohyb vzrůstem ruší.

Však v té nádheře, v té slávě,
v tomto zdaru, v tomto plesu
vzrůst jí nebe ukrátilo,
nebo s nechutí jen zřelo,
že ta kletá stavba prahem
ku jeho se stává sférám.
Útokem však aby člověk
nechtěl ztéci její vrchol,
způsobilo stavitelům
taký zmatek jejich řečí,
co kdo mluvil, sám že nemoh´
ani sobě rozuměti.
Znějí u všech jednou dobou
zmatené a různé zvuky,
jakých dosud neslyšelo
v širé zemi lidské ucho.
Neví ten, co sám povídá,
neví onen, sám co slyší.
Pořádku tak být má konec,
neb se státi nepořádkem.
Sedmdesát dva jazyků
hovoří tu lidé rázem,
nebo zlíbilo se nebi,

tak by jazyky se zmátly.
Sedmdesát dva jazyků
opáčí se mezi davy
echem, tak že v zoufalosti
netáží se po příčině,
před sebou se v útěk dává
celý zástup vyděšený,
(můž-li před sebou kdo prchat.)
Ukončen tak útok v nebe,
paměť by nezbyla žádná
po té slavné, velké stavbě,
po tom díle velkolepém.
Aby však v zmar padlo zcela,
mrak se zjeví v téže chvíli,
těhotný je blesky, z jícnu
dýchá kouř a soptí oheň,
smělosti své vlastní mění
v hrob ji, mění trosky její
na hranici, na náhrobek
ba i v její popelnici.
Já však, jenž jsem v sobě spojil
všecku slávu Nabukovu,
za to mám, že proto v trosky

rozpadla se velká stavba,
abych dovršit ji mohl,
nebo ve mně spojují se
s Marnivostí Modloslužba,
tak že v takém lesku zářím.
Propůjčíš-li ty mi smělost,
kterou k moci dostupit lze,
ty když nakloníš mi bohy,
Marnivosti, s pomocí tvou,
Modloslužbo, vedením tvým,
rcete, kdo můž pochybovat,
v smělosti že neochábna
úmysl svůj velký splním?
Tož vás prosím, byste obě
v bytosti mé zavládnuly,
Modloslužbo, s tvojí krásou,
s půvabem tvým, Marnivosti,
tvým když obětuji bohům,
tvoje když si získám štěstí,
oltářům se tvojším koře,
vykořistiv tvoji přízeň,
v deskách stříbrných a zlatých
bude moje věčné jméno

písmem vryto obrovitým
pro vše příští pozdní věky.

MODLOSL.: U tvých nohou budu státi
stálá vždy a milující.

MARNIVOST: Já vždy světlo hárající
v hovorech tvých budu pláti.

MODLOSL.: Jako boha chci tě ctíti,
chceš-li bohům rovný být.

MARNIVOST: Ctižádosti tvojí v kmit
svá chci křídla propůjčiti.

MODLOSL.: Bohy uzříš z vyšších sfer
korunován rukou mojí.

MARNIVOST: Abys vystoup' k slunce zdroji,
vystavím ti žebřík z per.

MODLOSL.: V nádherných soch celém davu
rozmnožím tvou osobu.

MARNIVOST: Listy lauru v ozdobu

k věnci spletu na tvou hlavu.

BALTASAR: Nuž at' každá z vás dlaň vloží

v moji, ,kdo můž' roztrhnout

sílu těchto sladkých pout?

kdo to může?

DANIEL (předstoupiv): Ruka boží!

BALTASAR: Kdo se tady odvážil

odpovědít na můj hlas?

MYŠLENKA: Já to nebyla.

BALTASAR: Kdo z vás?

DANIEL: Já.

BALTASAR: Ty žide, tys to byl

drzý, který v pláči, stonu,

ze Salemu rukověť,

zajatec a bídná smet',
tady žiješ v Babylonu?
Ty, ježž mám já za podnoží,
tak mne dráždíš, nuže zjev,
kdo zdrží můj na tě hněv?
Odpověz přec!

(Chce tasiti meč.)

DANIEL: Ruka boží!

BALTASAR: Tolik může hlas tvůj, jen
slyšet jej, má prchá divost,
leká mne má trpělivost
a můj vztek je vyděšen.
Kdo dlaň svoji v uzdu vloží
mému vzteku, kdo tak smělý,
že tě chrání Danieli?
Odpověz přec!

DANIEL: Ruka boží!

MYŠLENKA: K té jen svoji vznáší tužbu.

MARNIVOST (k Baltasarovi):

Nech jej, marnivosti mojí
pokorou svou v cestě stojí.

MODLOSL.: Vírou deptá modloslužbu.

BALTASAR: K vůli vám měj odpuštění.

Žij si, vůle má to velí,
abys viděl Danieli,
v ruce boží síly není.

(Odejde s Marnivostí a Modloslužbou.)

Scena III.

Daniel, Myšlenka.

MYŠLENKA: S dobrou jsme se potázali,

cením toto naučení,
v rozpaků vždy okamžení
jistě budu jeho dbalý.

Vím jak sebe vyprostit

od ústrků od pohrom,
řeknu: „Ruka boží v tom“,
každý hned se bude chvít.
Vše, co na nás osud vloží
že my lehce přežijem,
ruku v ruce odejdem,
necháme vás v ruce boží.

(Odejde).

Scena IV.

Daniel, později Smrt.

DANIEL: Kdo můž' strpět neslýchané
urážky, když ve drzosti
Modloslužba s Marnivostí
odváží se na tě, Pane!
Potvrditi kdo má vlohu
mne v mé víře spravedlivé,
v naději kdo odvážlivé ztrestá smělce?

(Vystoupí Smrt jako rytíř s mečem a dýkou, pláštěm umrlčími hlavami a hnáty vykládaným.)

SMRT: Já to mohu!

DANIEL: Děsný zjeve, co mi chceš?

Mezi stínů plachých směsí,

jak tvůj cizí zjev mne děsí,

nezřel jsem tě, rci, kdo jseš?

SMRT: Slyš, Danieli proroku, já jsem

všech věcí, které zde jsou, konec, cíl

jsa zplozen závistí a zločinem,

had v ráji, při čemž slušný svůj měl díl,

svět celý otevřen mi Abelem,

Kain vrátný byl tu, když jej zavraždil,

mnou hrůza přišla v svět a okovy,

jsem strašný posel hněvu Jehovy.

Má matka Závist, otec můj byl Hřích,

tož dvě v svých ňadrech lítice já mám,

co v světle žije lidí blažených,

těm Závistí všem hrob já brzy dám.

Jsem Hřichem, věčnou smrtí strastí zlých

pro duši, umřít musí, pravím vám,

a je-li smrtí těla slední dech,

je smrtí duše – žítí v zločinech.
Když soudem Boha ty se nazýváš,
jsem soudu Boha já zas bleskný klín,
co žije, cítí, myslí, vše, čím pláš,
se před mou cestou hrouťí v zmar a zhyn.
Proč přede mnou se chvěješ, strach proč máš?
Proč leká se mne smrtelný tvůj stín?
My spojme se, náš svorný zazní hlas,
rci Boha soud, já Boha hněv jsem zas!
Ty ovšem přede mnou se můžeš třást,
byť třeba Bohu jsi se rovnat směl,
když vzroste květ, kde Jericha je vlast,
jenž nad vše květy by se krásou skvěl,
já z Boha lidskou vyvolím si část,
ta hněvu mému padne za úděl;
na drahách svých se tratí hvězdný rej,
tvář skryje luna, slunce obličej.
Svět zachvěje se a v něm každý tvor,
co žije v něm, se všecko bude chvět,
šij země pohne se i srázy hor,
stráž k stráni skloní se, ku květu květ,
Den nešťastný jak zakalí svůj zor
a zhyne dřív, než večer skane v svět.

Noc černou kápi stáhne na svou tvář
a k hrobu denní doprovodí zář.
Však dnes mi uloženo poslouchat,
o Moudrosti, jen tvojím účelům.
Mluv, nemusí se zavražditi bát,
číš smrti k jehož nesklání se rtům,
mé rámě jest, svou sílu můžeš zvát,
tvé rozhodnutí šinu ke skutkům,
ty žízeň ukoj žitím k pokoji,
jíž ani moře příboj nezkojí.
Hrad nejpyšnější, který ctižádost
k útoku vzněcuje a dráždí dál,
val široký, jenž kulím čelí dost,
však odvrátit je neschopný je val,
mé dlani malý zisk jsou, v horoucnost
mých nohou zdroj jsou, jenž mi málo dal
a hrad i val když chvějí zle se již,
čím bude v zápasu tom vetchá chýš?
A krása, moc a rovněž veleduch
jsou stejně slabí a mdlí na můj hlas,
co v života se tady hlásí ruch,
to bere závazek hned mřítí zas.
Má ruka drží všecky – ví to Bůh –

z nich které žádati mám, v pravý čas
ty žádám zpět, dřív myšlenka než můž'
je slovem vysloviti, mám je juž.
A mezitím co onen žití dech
se z hlubin srdce dere na tvůj ret,
tu musí pohyb k činu popud v spěch
se z díla umělce dát v rychlý let;
tu mrtvolou je srdce, jeden vzdech,
vše jeho kola se zřítí hned,
jeť hrobem trůn, kde druhdy seděl král,
neb z žití knihy Bůh jej vymazal.
Já zžehnu všecky nivy Nembrota,
lid Babelu že schvátí děs a žel,
v svých snech uvidí zjevy Behmota,
mor u svých dveří bědný Israel,
krev ňa vinnici vliju Nabota,
že v prach své čelo skloní Jesabel,
Amona žhoucím nachem krvavým
já stoly Absolona zaplavím.
Já srazím v prach majestát Achaba,
na voze z rubínů jenž usmýkán,
Zambrimu nevěstkami z Moaba
já zprzním nestoudnými jeho stan,

pak shrnu všecka kopí Joaba
a má-li nejvyšší hold být mi vzdán
já Baltasara krví v rozmaru
zatopím všechny luhy Senaru.

DANIEL: Sluho přísný, spravedlivý

sluho hněvu Nejvyššího,
jehož spravedlnosti žezlem
hrůzyplná kosa jest,
ježto my dva představujem
onen hrozný boží soud,
nechci, bys rozsudek knihy,
jež jest knihou připomínky,
v pravdě ale synům světa
pouze knihou zapomnění,
vykonal dřív, pokud hlasem
soucitným bys ku nápravě
nevyzýval zločince.

Značit' jméno Baltasara
poklad v zemi skrytý dobře,
a já vím, že duše v lidech
takový je skrytý poklad.
Tu chci získat pro sebe.

Tož jen svolení ti dávám
výstrahu dát Baltasaru,
že je člověk smrtelný;
neboť i největší hněv
dříve na meč klade ruku,
než jej z pochvy vytasí;
sáhnout na meč – svoluji ti,
obnažit jej – nikoliv!

(Odejde.)

Scena V.

SMRT: Běda mi, jak těžké jho
svalilo se na mou šiji!
na mé ruce jaký mráz,
na mé nohy jaká pouta!
Nesměrný ty boží soude,
tebou bez síly je Smrt,
tebou bez cíle je hněv.
Pouze však mu připomenout,
že je pouhý smrtelník,
odlesk stačí mého hněvu,

zloby moji ohlas jen!

Scena VI.

Smrt a Myšlenka.

MYŠLENKA: Kdo mne volá?

SMRT: Já to jsem,

jež tě volá!

MYŠLENKA: A já zas

ta jsem, která nezatouží

tebou volána být v žití.

SMRT: Co ti v tom jen brání?

MYŠLENKA: Bázeň.

SMRT: Bázeň – co to je?

MYŠLENKA: To strach.

SMRT: Strach – co to je?

MYŠLENKA: Vyděšení!

SMRT: Vyděšení?

MYŠLENKA: To je hrůza!

SMRT: Neznám z toho všeho nic,
nezkusila jsem to nikdy.

MYŠLENKA: Jak to můžeš vnukat jiným?

SMRT: Nechci to mít, tak to dávám,
pověz, kde je Baltasar?

MYŠLENKA: V zahradě jest s bohyněmi,
které obě zbožňuje.

SMRT: Dělej, ať s ním setkám se,
před jeho chci stati tváří.

MYŠLENKA: Vyhovět chci tobě hned,

k odporu mi chybí síla.

SMRT: Dobře! Jak jsi spravedlivý

Boha přísný rozkaze,

má-li si mne připomenout,

jeho myšlenkou být dlužno!

(Odejdou.)

Scena VII.

Vystoupí Baltasar, Modloslužba a Marnivost.

MODLOSL.: Pane, jaký velký smutek.

MARNIVOST: Jaký, pověz, těžký trud...

MODLOSL.: Rozptýlil tvůj rozhovor?

MARNIVOST: Zakalil tvou mysl celou?

BALTASAR: Sám to nevím, co mne tíží.

Scena VIII.

Předešlí – vstoupí Myšlenka a Smrt.

MYŠLENKA (k Smrti): Pospěš, zde jest!

BALTASAR: V myšlenkách

já se trudím ve dne, v noci,

jaká to jest boží ruka,

jaký trest z ní můž mne stihnout,

jenž mi slíben.

SMRT: Já to jsem!

(Myšlenka vstoupí do popředí, Smrt jde téměř za králem.)

BALTASAR: Nebesa, co vidím tady?

Stíne, prelude, či zjeve,

jenž mi kouzlíš hlas i tělo

a přec hlasu, těla nemáš,

pověz, jak jsi vnik až sem?

SMRT: Jakže? Je-li světlem slunce,

pak jsem jeho stínem já,
je-li ono žitím světa,
světa smrtí jsem, jak ono
přicházím, neb stín a světlo
stejným údělem jsou světa.

MODLOSL. (k sobě): Kdo to jest, jenž pohled jeho
odvrací od nás dvou?

BALTASAR: Čím to, za každým tvým krokem
že dál couvá moje pýcha?

SMRT: Proto, před tebou já kráčím,
v stopu mou tvůj krok se klade.

MYŠLENKA (stranou): Že jsem přivedla jej sem
přivést jej – to zhoubou jeho.

BALTASAR: Ať jsi světlem, ať jsi stínem,
pověz jen, co na mně chceš?

SMRT: Věřitelem tvým jsem, žádám
od tebe tvůj dávný dluh.

BALTASAR: Co jsem dlužen, co jsem dlužen?

SMRT: Zde je úpis z ruky tvojí
v této knize paměti.

(Vytáhne knihu zápisek.)

BALTASAR: To je podvod, to je zrada!

Zápisek to mých je kniha,
kterou kdysi ztratil jsem.

SMRT: To máš pravdu, zápisky své,
které ztratíš, vždycky najdu,
čti!

BALTASAR: „Já velký Baltasar,
Nebukadnezarův syn,
vyznávám, že v onen den,
když jsem počat v lůně matky,
v hříchu počat byl jsem – hrůzo –
že můj život vydlužen,
Smrti splatit mám – o děse! –

kdykoliv jí se to zlíbí.
Mojžíš tento úpis psal,
Adam, David, Job jsou svědci.“
Vyznávám to, je to pravda,
odroč ale výplatu,
prodluž lhůtu žití mého!

SMRT: Velkodušnou mohu býti,
ježto spravedlnost boží
rozsudek svůj neproněsla.
Abysi však nezapomněl,
žes můj dlužník, Baltasare,
věčné moudrosti já tobě
tuto dávám připomínku.

(Odejde, podávajíc mu list.)

Scena IX.

Baltasar, Modloslužba, Marnivost, Myšlenka.

BALTASAR (otevře list a čte):

Takto praví v moudré řeči,

tak mi káže ducha hlas:

„Prachem byl jsi, prachem teď jsi,

prachem budeš jednou zas!“

Nesmrtelný já byl prachem?

Věčný nyní že jsem prach?

Nesmírný já prach že budu?

To je přelud, to je klam.

MYŠLENKA (přikročí k Baltasarovi):

Jako blázen vskutku teď

z víru do víru se točím.

BALTASAR: Nejsi božstvím, Modloslužbo?

MYŠLENKA (k Modloslužbě): To jsem ihned při tobě.

BALTASAR: Nejsi božstvím, Marnivosti?

MYŠLENKA (k Marnivosti): Nyní při tobě jsem v ráz.

(Obskakuje obě.)

BALTASAR: Kterak mezi oběma

myšlenky mé zmítají se!

MODLOSL. (k Marnivosti):

Co as ten list obsahuje,
že tak z cista odvrátil se
od nás obou?

MARNIVOST (vezme mu list.):

Tak se nejlíp dozvíme to.

MYŠLENKA: Krásný skutek!

Smrti hrozná připomínka
zbavila jej Marnivost!

BALTASAR: Co jen se to ve mně děje?

MARNIVOST: Zbytečné to hříčky jsou,
ať si vítr hraje s nimi!

(Roztrhá úpis a rozhází jej).

BALTASAR: Tak jste viděly to obě?

MODLOSL.: Co to bylo?

BALTASAR: Já to nevím.

Byl to stín a byl to přelud,
obraznost mou který zajal,
podmanil si moje smysly.

Příšera však prchla nyní,
zmizela s ní všecka brůza.

Jaký div; že hrůzyplná
prchla noc jak z očí tvých,
božských očí zřela vstávat
zářné světlo sluneční?

Nejen pouze mému oku
vytrysknulo toto světlo,
jež mé nitro ozařuje,
osvětluje moji hlavu,
nýbrž sadům, všemu kraji,
byloť slunce zachmuřené,
pokud nezřelo vás obě,
sotva shlédlo vás, tu dnes
podruhé v své záři vyšlo,
neb jste jako slunce dvojí,
dvojí zoře, vzplát nechtělo

bez vašeho dovolení.

MARNIVOST: Jsme-li slunce, jsme-li zoře,

pak je Modloslužba slunce,

ježto od pradávných časů

slunci kořival se svět,

a já zora, ježto její

světlo moje přezařuje.

Tak jí pouze niva vděčí

světlo, kterému se těší,

nebo pokud spala v stínu,

zora ta ji nezbudila,

zbudilo ji slunce jasné.

MODLOSL.: Připouštím, že ty jsi zora,

připouštím, že já jsem slunce,

jen bych stála v druhé řadě,

neboť z luzné záře zory

první lesk svůj čerpá slunce.

A tak ježto bylo první

její světlo, kterým září,

světlo zoře krasší bylo

nežli samé světlo slunce,

dříve trysklo do údolí,
dřív je celé osvětlivši.

MYŠLENKA: Půvab s duchem v stejném boji

ve vás obou vedou zápas;
ježto sad nás pozval všecky
v sladkou soutěž svojich květů
a svých zřidel, usad'te se
na ozdobné lože tady,
které utkala vám vesna.
Ptáků zpěv a větví ševel
libozvučný lichotí zde
zefíru, jenž proletuje
mezi listím dovádívě,
v kterém vůní křišťálovou
se svícemi samé ambry
smavé vodotrysky jsou
s lučin dechem libovonným.

(Všecky se usadí, Baltasar v jich středu, Modloslužba mu vezme klobouk a ovívá jej chocholem.)

MODLOSL.: Já tím krásným chocholem

pestrých per chci tebe chladit,

Marnivost jej utkala

z vybraných per zlatých páva.

MYŠLENKA: Dobrá – mne vem k pomoci,

může býti jemnějšího

nad myšlenku vějíře?

Jistě ne, neb sotva dotknul

žaponský nejmenší vějíř

se tak sladce jeho tváře.

MARNIVOST: Písněmi v průvodu hudby

zadržím vzduch hlasem svým.

BALTASAR: Budiž, plesná hudba zory

sotva sladčej znít mi bude,

než když vítajíce den

mezi dvojím červánkem

radostně jej pozdravují

rosné perly, květ a květ.

MARNIVOST (zpívá): Baltasar sám bůh je pravý,

dí to Modloslužby hlas,

Marnivost mu chrámy staví
s jeho sochou v dnešní kvas.

Scena X.

Předešli. – Smrt.

SMRT (objeví se):

Jaký sladký hlas tu splývá,
tragický je slyšet kvil,
smrtný lká krokodil,
luzná siréna to zpívá
Moje připomínka tklivá
málo zmohla, Marnivosti
v plen pad' v svojí šílenosti.
Když jej děsí stín můj, nuže
zkusiti chci, zdali může,
nač hlas neměl síly dosti.
Bolehlavem, opiem
natrhaným – z luny výší
jeho zpupnost se snad ztiší,
bledý zjev můj jeho snem
že zavládne přízrakem.

By si na smrt vzpomněl jen,
zavalí jej strašný sen,
šílenství a běda běd,
hrůza hrůz všech, zmar a jed.

(Baltasar usne.)

MARNIVOST: Usnul snad?

MODLOSL.: Pad' spánku v plen.

MARNIVOST: Chci mu do snů vykouzlit,
by vstal zpupný, domýšlivý,
slávy potlesk lichotivý,
jímž jej vítá jeho lid.

(Odejde.)

MODLOSL.: Chci mu ve snu objevit,
k jaké výši, v jaké štěstí
božstvím mým se může vznést.

(Odejde.)

MYŠLENKA: Teď svůj prapor mohu svinout,
mohu si jen odpočinout,
dokud ve snu moci jesti.

(Lehne si k spánku.)

Scena XI.

Baltasar a Myšlenka spící. – Smrt.

SMRT: Jak v snu člověk odpočívá,
bože, nepomyslí ani,
že ať vstává, lehá v spaní,
ustavičně jak den splývá
mrtvola je vždycky živá,
každý den své vzdává žití
vrahu, jenž se na něj řítí
ve spánku a nepoznává,
smrt že jemu lekci dává
v žití jak se učit mřítí.
Sladký jed jej v spánku schvátí,
lichotí mu, pokud dřímá,

uspí jej a poutem jímá,
kdož přec nechce mu se vzdáti?
Noc to, v níž se smysly tratí,
které zapomění spíná,
světlo jak v ní uhasíná,
mizí zrak a mizí sluch,
slábne, tuhne údů ruch.
Či přec mysl k spánku líná?
Šílenství to, které svádí,
zdání sta za jsoucnost nese,
po něm každý se přec třese,
šílenství to mají rádi!
Zdánlivá smrt ve snu řádí,
žezla mého kam jde vzmach,
hovor, skutek, všecko prach,
tak še člověk v každé změně
učí umírati denně
a přec dráh mu ten klid v snách!
Stín, jenž světlu padá v zhyn,
který kam svou perut' řídí,
zářivý den nenávidí,
kdos přec vítá tento stín!
Obraz smrti bývá jmín,

at' již se mu člověk brání
urážkami nebo v láni,
ví, že přelud je a zmar,
přec tu kdosi, jemuž čár
kyne v jeho objímání.
Baltasar co spočívá,
onu jedu číši pije,
zapomění co jej kryje,
smrt jej drží zdánlivá,
šílenství jej prochvívá,
s hrůzou nyní ucítiž
toho jedu plnou číš,
zdánlivou smrt, bědu běd,
závrat', zapomnění, jed,
s vším se k němu skloním již.
A když spí, v sen padniž pravý,
nebud' nikdy probuzen,
věčný budiž jeho sen,
těla sen i duše tmavý.

(Tasí meč a chce jej usmrtiti.)

Scena XII.

Předešlí, Daniel.

DANIEL: Ne!

SMRT: Kdo moji ruku staví?

DANIEL: Já, nedosáh' cílů svých,

číslo žití a vin zlých,

napřed nebem stanoveno,

v toto dospět musí věno,

tento dech a tento hřích.

SMRT: Sčítán týdnů tvých řad celý,

(krutý los a velký děs!)

třeba, aby dobrý kles',

umřít máš ty, Danieli,

a ne hříšník tento, věz.

Proč můj soud je zastaven?

Proč ty váháš tento den?

Běda! jestli drzost získá.

Hleď, zde Marnivost je, blízká

Modloslužba, on jich plen.

Scena XIII.

Baltasar a Myšlenka spící. – Smrt, Daniel, Marnivost, Modloslužba, Socha.

(Otevře se postranní stěna a lze viděti sochu bronzové barvy na koni, které Modloslužba uzdu drží, na protější straně se objeví věž, na které stojí Marnivost ozdobena mnohými péry s hudebním nástrojem v ruce.)

MODLOSL.: Baltasare Babylonský,

který ve snu lichocení

vlastní hrob si vykopáváš,

živý umřeš, mrtvý žiješ...

MARNIVOST: Baltasare Babylonský,

na zeleném hávu jara

kostru který představuješ,

rozumem jež nadána...

BALTASAR (v polospaní):

Kdo mne volá? Kdo mne, volá?

jestli obrazům snu věřím,

tebe vidím, Marnivosti,

Modloslužbo, tebe vidím!

MODLOSL.: Já jsem svatá Modloslužba,
božství slunce opustivši
sochu zde ti zasvěcuji,
s nejvyšších se štítů skláním,
podobě by tvój kořil,
každý tvor se na zemi.

MARNIVOST: Lidská Marnivost já jsem,
počatá vždy ve hlubinách
rodím se vždy mezi lidmi,
jejíž sférou nebe jest;
bys moh' sochu postaviti,
zdánlivý chrám tento tobě
věnuji, je stavěn z peří,
ve větru je zbudován.

BALTASAR (v polospaní):
Jaký triumf svrchovaný!
Jaký potlesk, křiky slávy!
Nabízí mi Modloslužba
oltáře a kaditelny,
z dýmu jejichž moje sochy

bohům budou na rovni.

Vzlétni vzhůru, Marnivosti,

k vládě spěj se korunovat,

jedna letem výš se proslav,

druhá sestoupením dolů.

(Socha se skloní a věž se vznese do výše, Marnivost a Modloslužba zpívají.)

MODLOSL.: Ty sestup, socho, s výsosti,

všech klanění se v úděl měj!

MARNIVOST: Do věčných výšin k nebi spěj,

se zvedej, chráme Marnosti!

MODLOSL.: K zemi níž!

MARNIVOST: K nebi výš!

OBĚ: Neb ve větru pouze staví...

MODLOSL.: Modloslužba sochy slávy!

MARNIVOST: Tam jsou chrámy Marnosti!

SMRT: Pust' mne z rukou, Danieli,
uvidíš, jak shroutím rázem
v smělé pýše jako Samson
tento idol, tento chrám!

DANIEL: Milerád tě pustím z rukou,
ohnivá ty vlasatice,
až jen přijde doba soudu;
než však čas ten dostaví se,
učiň, tato socha z bronzu
ať mu výstrahu dá druhou,
jako pozoun hromový
na mnj povel rozehrána
ať mu troubou soudu zvučí!

SMRT: Toto oběma nám stačí,
jak se rozzvučí ta trouba,
v jejím hlasu celý vesmír
brzy zajde v zmaru. Ty však
skalný tvare ocelový
pověz, ký duch hrůzoplý
duší ve tvé hrudi žije,

vyľhané ty božství z bronzu,
samo sebe kárej ze ľži!

(Odejde s Danielem.)

Scena XIV.

Baltasar a Myšlenka spící. – MarnivosJ, Modloslužba, Socha.

SOCHA: Baltasare!

BALTASAR: Co chceš na mne,
přelude či tvare spánku,
co mne děsíš, co mne truíš?

SOCHA: Slyš, ať dechem mým se zbudí

vědomí tvé duše, v spánku

pokud smyslové dlí těla.

Nebo proti Modloslužbě

kovový had já se zvedám,

abych potom rovna hadu

umřela svým vlastním jedem.

Ježto ale tvrdé rety

bronzu tvoří drsné zvuky,
musí vzniknout ony hlasy,
jež jsou lichocením větru.
Já jsem socha, kterou viděl
Nabuko, jsem z různých kovů,
hliněné jsou moje nohy,
které ihned zdrtil kámen,
jenž se svezl a spadl s hory
zákona a svaté víry.
Nerouhej se dále nebi,
netýrej víc službu boží,
já to jsem, jíž klaněti se
židovští tři mládci měli,
která výheň v Babylonu
rozdýchala, avšak v ohni
zjevila se síla víry,
v ohni se víc utvrdila.
Sidrach, Misach, Abdenago
svědkové jsou toho živí.
Bozi, kterým ty se koříš,
stvoření jsou z lidské hmoty,
v Molochu se koříš bronzu
a ve zlatě Astarotě,

Bálu v dřevě, Dagonovi
v hlíně, Baalin je kámen,
Moab železo, však nyní
nesmírný soud boží slyšte
z kovových mých zníti hlasů,
obě vy se vzdejte, péra
strhejte a zkrušte sochy!

(Socha se vznese a zmizí, věž se ponoří do země.)

MARNIVOST: Planu žárem!

MODLOSL. Tuhnu v ledu!

MARNIVOST: Před jiného slunce září
musí zmizeti můj let.

MODLOSL.: A před jiné víry světlem
musí zmizeti můj stín.

(Skryjí se za sochu a zmizí.)

Scena. XV.

Baltasar a Myšlenka.

BALTASAR (vzbudí se):

Poslyš, zdrž se, počkej, postůj,

neber mi, ach neber tolik

štěstí, slávy jedním rázem!

MYŠLENKA (se vzbudí): Co tu křičíš? Co se děje?

BALTASAR: Myšlenko, to nevím sám;

když si nalhu, že jsem božství,

když se nazvu pánem světa

a když vlastní poznám podvod,

nalézám jen tvoji hloupost,

pouze svoji hloupost vidím.

MYŠLENKA: Nuže pověz, co se stalo?

BALTASAR: Ve bledém jsem spánku ležel,

ve kterém jsem odpočíval

a zřel všecku svoji slávu.

Vzletla moje Marnivost,

čelem až se dotkla nebes.
Sletla moje Modloslužba,
ze zlaté své říše sešla,
ta mi věnovala sochu,
ona chrám zas a v témž čase,
co mi obě vystavěly
tato chrám a ona sochu,
káravý hlas zazněl trouby,
děsný, že se posud třesu,
spálil oné všecko peří,
skrušil této každou stavbu,
vydav stejně chrám i sochu
v pustý plen a hříčku větrů.
Běda! nyní Marnivost
plachý květ je Mandlovníka,
Modloslužba růže slunce,
ona vzdá se prvním dechem
větru severáku snadno,
tato, den když přijít váhá,
vrkoče své nechá viset,
nebo slunce jako růže
krátce snesou útok doby.

Scena XVI.

Baltasar, Myšlenka, Modloslužba.

MODLOSL.: Hlas ani přelud nemůž zatemniti

výbojů slávu mých, jež světem svítí.

Má moc má triumfovati

v té noci, před ní den se musí schovati.

Ty králi svrchovaný,

víc božským než-li lidským králem zvaný,

co v klidu odpočíval,

co mírem sladko sen v tvou duši splýval,

co myšlenka tvá stála,

já, láska má, o poklid tvůj jsem dbala,

nad velikostí tvou bděla;

neb nelze, aby láska sdřímnout směla.

Kvas velký, netušený,

pln rozkoše a slastí přeplněný

má moc ti připravila,

o kterém sotva kdy tvá ústa snila.

Neb všechny smysly tvoje

svých oblíbených mís tu najdou roje,

na stole na kredencích

mís bude zlato pláti v zdobných věncích,

že, kam se oko stočí,

jich lesk přemůže vodnatelnost očí.

Zde lichotivé vůně

vát budou z květů v smaragdovém lůně

vás, kvítí, jaké sije

si šťastná do svých luhů Arabie.

Kvas vzácný, nejskvělejší,

jenž čichu vládcova hlad ukonejší.

V to hudba jemná tryská,

ne příliš vzdálená, ne příliš blízká,

ve zvuků nepočetných vírném roji

ta žízeň, ucha jenž jest úděl, zkojí.

Zde bílé prádlo stolní,

jež lilje tká a karafiát polní,

s tak vzorků krásou různou,

že úběl krásou jimi vzplá víc luznou,

ty tvému hmatu nový

ples ustrojí, jež nikdo nevysloví.

Pak nektar s ambrosií

a chladný korbek, chladný ze lilií

a růží, oranžů jenž vylisován,

vždy mezi jídly bude kredencován,

by s přípitky, jak slušno, střídala se
mís hojnost pestrá v tomto hodokvase.
Bys mohl z těch pít číší,
jež nejlépe tvou slávychtivost ztiší,
ty svaté nádoby dám přinést směle,
jež v Salemu kdys bohu Israele
Nebukadnezar drží rukou zloupil,
když vítěz v brány Orientu vstoupil.
Hned pošli pro ně, pane,
z nich modlám připij v moci svrchované,
ať zprzní bozi tvoji
ten poklad v chrámech svých. V náruči mojí
po kvase odpočineš,
je v sladké pouto kol svých boků svineš,
v nich budeš blahem pláti,
svou moc, laur, trofeje své počítati,
pít lásky manu při talíři zlatém,
kde čich, zrak, sluch a chuť se sejdou s hmatem.

BALTASAR: Ach, sotva vidím tebe,
trud zapomínám, jenž mi nitro střebe,
v tvém světle bezpečně zas kroky řídím,
neb není přeludem, já vím, co vidím,

a tvé jen pouze světlo
můž zaplašiti, co mne smutkem hnětlo,
co balvan bylo v hrudi.

MYŠLENKA: Tak, sláva nebi! Duch tvůj se zas budí,
já skoro za to měla,
tvá hloupost že by kvas zamítnout chtěla
tak nezvyklý, ty trudů
nech v dnešní noci, s hloupostí já zbudu
při číši, tu jak zvednu,
hned v hodování ona padne ke dnu.

BALTASAR: Sem nádoby, jež v chrámu, sloužily,
div bezpříkladný Israele stálý,
z nichž pili knězi Jehovy, chci píti
z nich, sluho!

MYŠLENKA: Vkus tvůj musím pochváliti.

BALTASAR: Sem přineste je!

Scena XVII.

Baltasar, Myšlenka, Modloslužba, Marnivost, Hudba, stolovníci.

MARNIVOST: Sluhy třeba není,

já přináším je k tvému připíjení.

MODLOSL.: Již stoly hled'te krýti

zde tomuto...

MYŠLENKA: Mně. Co jen to má býti?

MARNIVOST: Ty, kdož tu mluví k tobě?

MYŠLENKA: Kdo o kvasu dí, ten již v téže době

mne k němu zve, to jisto, paní,

ku kvasu dostavím se bez meškání,

mát' u mne význam pravý,

co ona stará průpovídka praví:

(zpívá):

Pro mne jídla, pro mne kvasy,

pro mne číše po vše časy,

pro mne jen, pro mne jen,

k tomu jsem jen narozen.

(Pokryjí stůl nádobami stříbrnými a obsluhují krále pokrmy.)

BALTASAR: Nuž posad'te se, sem na vaši stranu

sbor usedni mé čeledě, mých manů,

neb kde se kvasí ze chrámových číší,

pro všechny hod je schystán, kdo tu dýší.

Nuž slavme bohy, vroucí dík jim vzdejme,

a k oslavě jich zvučně zazpívejme!

HUDBA: Tento stůl dnes bohy hostí;

Modloslužby s Marnivostí

oltářem je, v ozdoby

kvasu Baltasara krále

planou na něm jemu k chvále

z chrámu svaté nádoby!

(Všichni začnou hodovati)

Scena XVIII.

Předešlí – Smrt (v přestroji).

SMRT (stranou): K velikému kvasu krále

přicházím teď v přestrojení,

myslím, při tom hodokvasu

ukryta a maskována

ve ostatních sluhů davu

že se dobře mohu ztajit.

Baltasar tu odpočívá,

zapomněl mé připomínky,

obklopen je žen svých kruhem,

velkými též říše svojí.

Nádoby, jež v službě boží

zasvětil kdys Šalomon,

kterých Jehovy kdys kněží

ku obětem užívali,

zdobí nyní jeho kvas!

Věčného ty Boha soude,

odpoutej teď svoji ruku,

odpoutej teď ruku moji,

nebo tím rouháním velkým

dovršil svých hříchů míru!

BALTASAR: Dejte pít mi!

(Myšlenka odnáší talíře a pojídá z nich.)

MYŠLENKA (k Smrti): Hola! druhu,
neslyšíš? dbej služby svojí,
podej rychle králi píti,
mezitím co já zde kvasím.

SMRT (stranou): Za sluhu mne považuje,
nuže chci mu číši nalít,
nebo nemůže mne poznat,
ježto slep jest, bez paměti.

Tento kalich s oltáře
tají život – to je jisté,
pokud slouží ku životu
nápojem i pokrmem.

Však též smrt on obsahuje
jako život, neb jest soujem
stejně života i smrti,
nebo jeho mok je složen
z nektaru i z bolehlavu,
stejně z dryaku i jedu.

Taký, králi, nápoj vem!

(Podává pítí králi.)

BALTASAR: Přijímám rád z ruky tvojí
sličnou číš tu!

SMRT (stranou): Běda tobě!
nevíš sám, co v ní se tají.

MODLOSL.: Král teď pije – vstaňme všichni!

(Všichni vstanou.)

BALTAZAR: Na slávu své piju říše,
piju, z této číše Boha
našim bohům připjím,
Molochu, Assyrských bože,
zdráv buď!

MYŠLENKA: Rádi připjíme,
pouze málo bohů máme
třicet tisíc, každému z nich
dnes bych ráda připjela.

MODLOSL.: Pije král, nuž zazpívejte!

HUDBA: Tento stůl dnes bohy hostí,

Modloslužby s Marnivostí

oltářem jest v luzný čar.

Z chrámu kalich na něm stojí,

kalich z chrámu, v sluhů roji

z něho pije Baltasar.

(Ohromná rána hromová.)

BALTASAR: Jaký hlomoz, jaký hlahol,

jaký divý hřmot nás děsí?

K zbrani volá mračné nebe,

k zbrani rozhoupán zvon větrů!

MODLOSL.: Ježto pil jsi, samo nebe

tobě k počtě, králi, střílí

z hrůzyplných svojich děl.

MARNIVOST: Stínem, hrůzou náhle tají

před námi se všecky hvězdy.

SMRT: Ó jak tmu a stín mám rád,
vždyť jsem matka tmy a stínu!

BALTASAR: Mlhovité, husté prázdným
vzduchem táhnou vlasatice,
kříží se, ohniví ptáci;
těhotný mrak bolem stená,
v úzkosti štká naříkaje
jak by v porodu byl právě,
ba že jesti nebo z klína
žhoucí, rudý blesk mu letí,
vybavuje zárodek,
který dřímá v jeho lůně,
žhavý jeho plod byl blesk,
k němuž hrom byl výkřik matky.

(Velká rána hromová, v ohni se objeví ruka píšící na stěny tato slova: Mane, Thekel, Fares)

Běda mi, což nevidíte,
co tam rozdírá a trhá
chvějící se vzduch, co visí
jak na niti nad mou hlavou

a tam stěny dotýká se?

Ano, již to rozeznávám,

je to ruka, je to ruka,

kterou strhlo sobě mračno

s nestvůrného svého těla.

Kdo jen viděl, kdo jen viděl

blesk složený z arterií?

Nevím, co tam prstem píše,

neb tři pouze krátké črty

vryla tam a vyhoupla se

spojiti se opět s tělem.

Prehla červeň s tváře mojí,

vlas mně na hlavě se ježí,

divoce mi srdce buší,

zděšený dech v hrdle vážne,

neb ty črty, jež tam psány,

nechápu, jim nerozumím,

neb to pravý Babel písmen

zrovna jako v řečích lidských.

MARNIVOST: Já jsem ohně celá hora.

MODLOSL.: Já jsem socha celá z ledu.

MYŠLENKA: Nejsem hora, nejsem socha,
nejtěžší jsem strach a bázeň.

BALTASAR: Modloslužbo, tobě táje
bohů všech se otvírají,
pověz, co to písmo značí?

MODLOSL.: Nechápu z nich ani črty,
ani písmenu z nich neznám.

BALTASAR: Marnivosti, v jejímž duchu
nejhlubší se pojí vědy
magů všech a kouzelníků,
co tam čteš, co čteš tam, pověz

MARNIVOST: Duch můj nechápe ni jedné,
cizí jsou mi všecky, všecky.

BALTASAR. Myšlenko, co ty díš k tomu?

MYŠLENKA: Na pravého teď jsi padl,
blázen jsem, nic nerozumím.

MODLOSL.: Daniel, ten hebrejčik,
který sny vyložil tobě
o soše i o stromu,
poví tobě...

Scena XIX.

Předešlí. – Daniel.

DANIEL: Slyšte všichni:

Mane praví Hospodin,
tvoji že spočítal říši,
Thekel, že jsi vážen byl
a že pro hřích jediný
není na tvé váze místa.

Fares – říš tvá rozdělena
mezi Persy, Medy bude
a jim dána na pospas.

Rozsudek tvůj prstem psala
boží ruka, spravedlnost,
kterou na tobě teď koná,
světské odevzdává paži,

ježto zprznil jsi a znectil

drze svaté nádoby.

Nikdy nemá smrtelník

zneuctiti nádob z chrámu,

jež jak svátost nejvyšší

vyhraženy jsou pro zákon

milosti, až zákon psaný

bude smazán z knihy času.

Svaté nádoby ty znectit

nesmírný je, hrozný zločin,

slyšte, smrtelníci, slyšte!

nebo v nich je smrt jak život:

Kdo jde s hříchem k stolu Páně,

profanuje vázy chrámu.

BALTASAR: Jakže, smrt v nich?

SMRT: Když k nim čichám,

já ta zpupná dcera hříchu,

smrtelný ten jed ty pil jsi,

hříchu jed a musíš umřít!

BALTASAR: Již to věřím, již to věřím,

tíži cítím ve všech smyslech,
tuhnu a se rozpadávám,
co mi v sluch a co mi v oči
děsný zjev tvůj, hromný hlahol
pronikly až do duše,
projely mi útrobou.
Modloslužbo ku pomoci
rychle spěj mi!

MODLOSL.: Nemohu,
nebo při tom strašném hlasu
budoucího toho taje,
obrazně který jsi zprznil
v chrámu svatých nádobách,
ztratila jsem všecku sílu,
potácím se ve mdlobách.

BALTASAR: Pomoz ty mně, Marnivosti!

MARNIVOST: Ze mne pokora je nebes.

BALTASAR: Myšlenko...

MYŠLENKA: Ta největším
vždycky je ti nepřítelem,
tuchám jejím nechtěls věřit
ani smrti výstrahám.

BALTASAR: Danieli!

DANIEL: Soud jsem Boha,
rozsudek již vysloven jest,
míra dnů tvých spočtena!
Baltasare!

MYŠLENKA: Nulla est redemptio.

BALTASAR: Tak mne všichni opouštíte
v nebezpečí svrchovaném,
kdo mi přijde ku pomoci
v této hrůze, v tomto děsu?

SMRT: Nikdo, propast neskryje tě,
nenajdeš ni v středu země
ochrany...

BALTASAR: Ach, hořím ohněm

SMRT: Umři, bídný!

(Tasí meč a zasadí mu ránu, pak jej vezme v náručí zápasí s ním.)

BALTASAR: Umírám,
neměl na jedu jsi dosti,
který pil jsem?

SMRT: Onen jed,
ten byl pouze smrtí duše,
ale já jsem smrtí těla.

BALTASAR: Ve smrtelných úzkostech,
smutný, mukou sdrán a bídný
se smrtí ve hrozném boji,
s duší, tělem zmírajícím,
slyšte, smrtelníci, slyšte,
co dí Mene, Thekel, Fares,
soudy Boha nejvyššího,
že kdo zprzní svaté vázy,
přísné pozná soudy boží,

kdo jde v hříchu k stolu páně,
profamuje vázy chrámu!

(Odejde v zápasu se Smrtí, mezi nimi Myšlenka.)

Scena XX.

Modloslužba, Marnivost, Daniel, později Smrt.

MODLOSL.: Ze snů svého zapomění

jako ospalá se vzbouzím

a že vidím, Modloslužbu

že Bůh nevyjme, až k zemi

spustí velké prostěradlo

plné různých zvířat, která

poručí Pán zabít Petru

a sníst potom, jasné světlo

milosti chci vidět zákon,

jenž jest posud zákon pravý.

(Vystoupí Smrt ve svém rytířském úboru s mečem po boku a s pláštěm plným umrlčích hlav.)

SMRT: V obraze jej můžeš vidět

v bílé kůži Gideona,
v oné sladké maně pouště,
v onom plástu ve lvím jícnu
i v beránku velkonočním,
ba i v chlebu posvěceném
úmluvy.

DANIEL: A když i toto
zákon ten ti neobjeví,
vidění zjev tobě nyní
onen stůl, kde proměňuje
chléb se s vínem, zázrak Boha
žasuplný, v nějž on klade
nejvyšší Svátosti pojem.

(V pozadí objeví se provázen hudbou stůl-oltář s kalichem a hostií, hořící svíce po stranách.)

MODLOSL.: Já, jež Modloslužbou byla,
kořila se lživým bohům,
modlám, nyní jejich jméno
vytrhávám z duše svojí.
Bohoslužbou z Modloslužby,
před Svátostí v prach se kořím.

Madrid, světí-li hod svatý,
pokornému nadání
dona Pedra Calderona,
promine snad mnohé chyby,
odpustí nám nedostatky,
ba i jemu, nebo víte,
nikdy nevystihnou skutky,
k čemu směřovala přání.

Poznámky

Kvas Ballasarův (La cena de Baltasar) jest jedním z nejvelkolepějších Calderonových kusů posvátných. Myšlenka hlavní vyslovena jest v posledních verších hry: trest za profanaci nejsv. svátosti (allegoricky: nádoby chrámové, z nichž kvasil Baltasar). Historicky věrně líčený Baltasar je typ člověka nehodně přijímajícího a tím Nejsvětější profanujícího. Manželky krále, Modloslužba a Marnivost, jsou allegorické postavy hlavních jeho neřestí a Myšlenka, úloha šaška, jest především jeho vlastní myšlení a pak i myšlení lidské vůbec. Daniel jest historický Daniel a pak allegoricky soud boží, kterého je Smrt vykonavatelkou.

Hra pochází nejspíš z doby Filipa IV. před rokem 1665. Obvyklá předehra (sotva z pera Calderonova) se zmiňuje o králi tomto i otom, že auto bylo hráno v Madridě na útraty fary S. Gines v oktávu Božího těla.